

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ยุทธศาสตร์หนึ่งในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) กล่าวถึงหน้าที่ของกรมส่งเสริมการเกษตรประการหนึ่งคือการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกษตรกรรวมตัวกันเป็นกลุ่มทุกรูปแบบเพื่อเป็นแหล่งถ่ายทอดและเผยแพร่ความรู้ด้านเทคโนโลยีการประกอบอาชีพต่างๆ โดยเฉพาะการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรในเชิงธุรกิจ ซึ่งกล่าวได้ว่าการรวมกลุ่มนั้นเกิดขึ้นได้สองลักษณะคือ เกิดจากการจัดตั้งของหน่วยงานและเกิดจากความต้องการของเกษตรกร(กรมส่งเสริมการเกษตร:2540) การรวมกลุ่มมีมาตั้งแต่อดีตซึ่งเกิดจากกลุ่มสตรี ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น กลุ่มศรัทธาวิฑู กลุ่มหนุ่มสาว และกลุ่มสตรีที่ได้รับการจัดตั้งคือ กลุ่มแปรรูปผลิตภัณฑ์และถนอมอาหาร กลุ่มตัดเย็บเสื้อผ้า และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อเกษตร จากกลุ่มเล็กๆ ขยายตัวเป็นกลุ่มใหญ่ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์และประโยชน์ในการเข้าร่วมกิจกรรมร่วมกันด้วยความสมัครใจ กิจกรรมหนึ่งที่ต้องผลักดันก็คือ การพัฒนาพื้นฐานเศรษฐกิจ กระบวนการเศรษฐกิจภายในชุมชน กลุ่มแม่บ้านมักเป็นกลุ่มกิจกรรมการผลิต การบริโภค การแปรรูป และการจำหน่ายให้ดำเนินไปอย่างเป็นรูปธรรม ผลิตภัณฑ์อาหารและการแปรรูป เช่น ผัก ผลไม้ ที่ปลอดสารพิษ ผลิตภัณฑ์น้ำผลไม้พร้อมดื่ม การกวน การหมักดอง การทำขนมต่างๆ การจัดหาพื้นที่ ที่จะนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาด เพื่อขายสินค้าต่างๆ หรือส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มตั้งร้านค้าเพื่อขายผลิตภัณฑ์ของตน หรือนำผลิตภัณฑ์ขายส่งให้กับร้านค้า บริษัท ของเอกชนต่างๆ (ผ่องผิว:2539)

ปัจจุบันเกิดกลุ่มสตรีมากมายในการแปรรูปอาหารต่างๆที่เป็นอาหารควบคุมเฉพาะ อาหารพร้อมปรุงและอาหารสำเร็จรูปที่พร้อมบริโภคทันที ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 8 มีแผนพัฒนาสุขภาพและพลานามัยโดย ส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนและชุมชนมีสิทธิรับรู้และเข้าถึงข้อมูลข่าวสารอันเป็นประโยชน์ต่อสุขภาพและสามารถเลือกบริโภคสินค้าที่มีคุณภาพและปลอดภัย ซึ่งเป็นการคุ้มครองผู้บริโภคด้วย ประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 175 พ.ศ. 2539 เรื่องการแสดงฉลากของอาหารพร้อมปรุงและอาหารสำเร็จรูปที่พร้อมบริโภคทันทีที่ผลิตในประเทศว่า เป็นอาหารที่ต้องมีฉลากโดยบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 25 ธันวาคม 2539 เป็นต้นไป (สำนักงานสาธารณสุข:2539) การส่งเสริมการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร เป็นการแปรรูปเพื่อเพิ่มรายได้เชิงธุรกิจ การแปรรูปอาหารที่เกิดขึ้นมากมายขณะนี้ยังขาดการรับรองคุณภาพอยู่อีกมากมายหลายชนิด ซึ่งเป็นปัญหาต่อการจำหน่ายและการขยายตัวทางการตลาด มีผลกระทบต่อรายได้เพราะเจ้าของร้านค้าทุกแห่งต้องจำหน่ายอาหารพร้อมปรุงและอาหารสำเร็จรูปที่พร้อม

บริโภคทันที ที่มีการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุขหรือมีเลข (อย.) จดแจ้งแล้วเท่านั้น หากไม่ดำเนินการตามกำหนด จะเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 6 (10) แห่งพระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522 ต้องระวางโทษปรับไม่เกิน สามหมื่นบาทถ้วนเพราะฉะนั้น ถึงเวลาแล้ว ที่กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะต้องแปรรูปอาหาร ให้ได้มีการรับรองคุณภาพ (สำนักงานคณะกรรมการอาหารและยา:2540) วิธีการที่ดีในการผลิตอาหารเป็นระบบบริหารคุณภาพพื้นฐานระบบหนึ่งซึ่งใช้เป็นแนวทางปฏิบัติในการผลิตอาหารเพื่อให้ผู้ผลิตเกิดความมั่นใจในผลิตภัณฑ์ที่ผลิตว่ามีคุณภาพตรงตามคุณภาพมาตรฐานที่กำหนด เป็นการป้องกัน ไม่ให้มีข้อบกพร่องเกิดขึ้นในกระบวนการผลิต และช่วยให้ผู้บริโภคมั่นใจว่าผลิตภัณฑ์อาหารที่บริโภคมีคุณภาพและปลอดภัยการรับรองคุณภาพอาหารมาตรฐานจึงเป็นสิ่งที่ทุกกลุ่มแม่บ้านต้องทำให้เกิดขึ้น

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่มีการจัดตั้งรวมทั้งหมดกว่าพันกลุ่มแต่ที่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุขนั้น มีเพียง 42 กลุ่ม(สำนักงานเกษตรจังหวัดเชียงใหม่, ธันวาคม:2541) ดังนั้นการศึกษาการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุขจะเป็นแนวทางในการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอื่นๆให้มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมีการดำเนินงานแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่มีการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุขมากขึ้น เพื่อโอกาสทางการตลาดมากขึ้น มีผลทำให้รายได้เพิ่มขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนากลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ให้มีความเข้มแข็ง ช่วยเหลือตนเองได้อย่างต่อเนื่อง ตามนโยบายของกรมส่งเสริมการเกษตรต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาผลการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ที่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน ตามกระทรวงสาธารณสุข
2. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและอุปสรรคของการดำเนินงานการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ในจังหวัดเชียงใหม่

ประโยชน์ที่จะได้รับจากงานวิจัย

การศึกษาเรื่องนี้สามารถใช้เป็นแนวทางให้กับกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอื่นที่จะดำเนินการ

แปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์อาหารเพื่อให้ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุข ซึ่งจะเป็นผลต่อการขยายตัวทางการตลาดและการเพิ่มรายได้ของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรต่อไป

ขอบเขตและวิธีการวิจัย

คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ ที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐานตามกระทรวงสาธารณสุขในจังหวัดเชียงใหม่ มีจำนวนทั้งหมด 42 กลุ่ม

ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โดยเลือกกลุ่มแบบหลายขั้นตอน(Multi-Stage Random Sampling) และการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากจังหวัดเชียงใหม่เป็นอำเภอและจากอำเภอเป็นกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมาตรฐาน

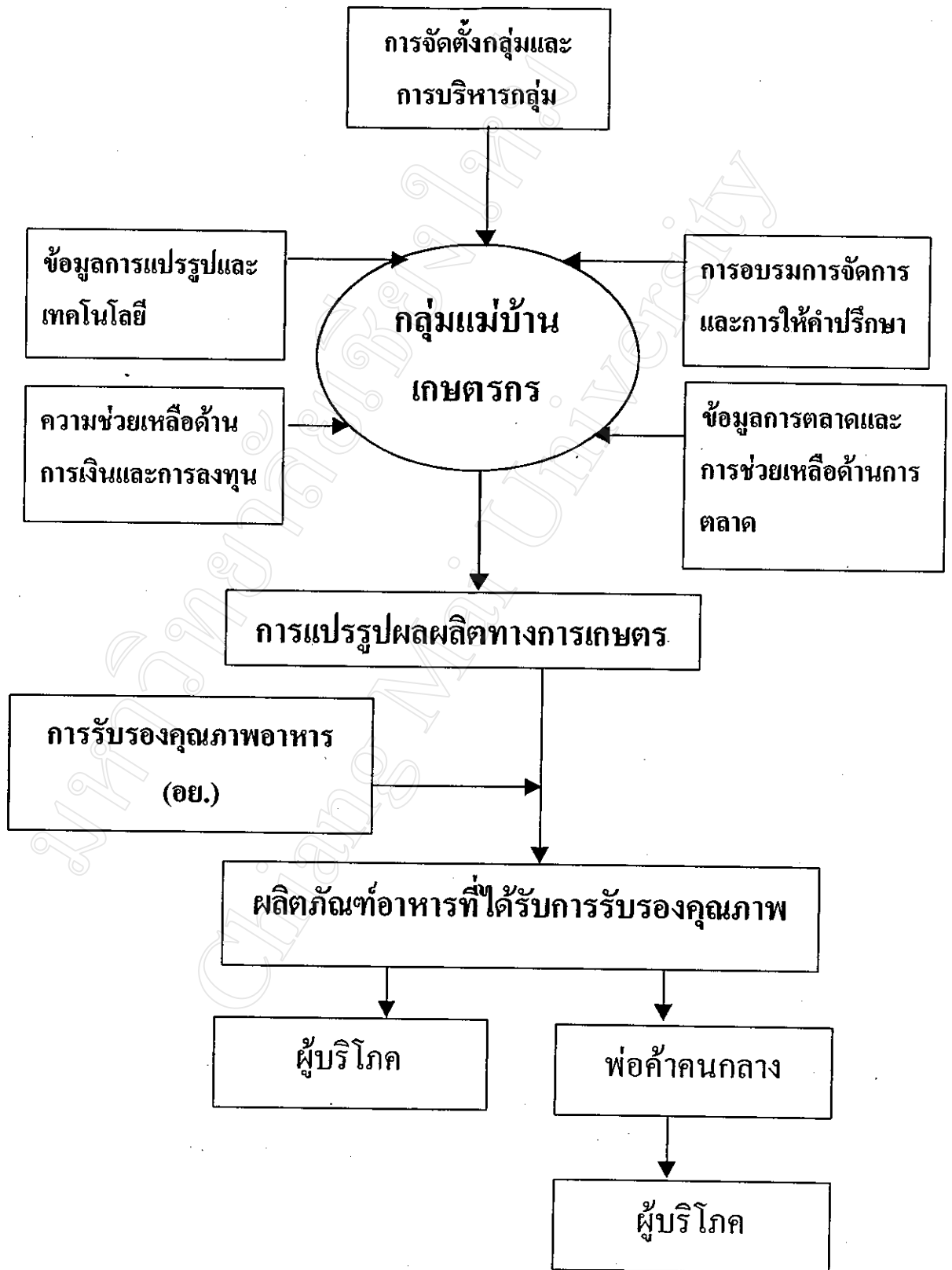
ประเด็นการศึกษา

ลักษณะกลุ่ม

- สาเหตุ สถานการณ์ที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม
- รายละเอียดของสมาชิก/จำนวนสมาชิก/คณะกรรมการบริหาร
- ขนาดของกลุ่ม/จำนวนหุ้น
- พื้นที่ตั้งของกลุ่ม
- แหล่งเงินทุนของกลุ่ม
- ความสัมพันธ์ระหว่างกิจการของกลุ่มกับสมาชิก
- ความถี่ของการรับฝึกอบรม การติดต่อกับเจ้าหน้าที่
- การบริหารงานกลุ่ม
- การสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ

การแปรรูปผลิตภัณฑ์

- สถานที่ผลิต เทคโนโลยีการผลิต
- ประเภทของอาหารที่แปรรูป
- ขั้นตอนการแปรรูปผลิตภัณฑ์แต่ละชนิด (ระยะเวลาการผลิต-เป็นฤดูกาล)
- ขั้นตอนปฏิบัติการแปรรูปที่ได้รับการรับรองคุณภาพ
- ขั้นตอนการขอจดทะเบียน จดแจ้ง การรับรองคุณภาพในผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ผลิตได้

แผนภูมิที่ 1 โครงสร้างการดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

นิยามศัพท์

การดำเนินงานของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หมายถึง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่ได้รับการรับรองคุณภาพตามมาตรฐานกระทรวงสาธารณสุข

กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร คือ กลุ่มของสตรีที่ทำงานในภาคการเกษตรที่มีความสนใจและตั้งใจรวมตัวกันเป็นกลุ่ม เพื่อร่วมกันคิด ตัดสินใจ และร่วมกันทำงานเพื่อแก้ไขปัญหาความเป็นอยู่และการประกอบอาชีพการเกษตรโดยมีการจดทะเบียนไว้กับกรมส่งเสริมการเกษตร

การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร หมายถึง การนำผลผลิตทางการเกษตรมาเปลี่ยนแปลงเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆโดยวิธีการ อบ กวน ฉาบ ทอด หรือการหมักต่างๆ

การรับรองคุณภาพอาหาร หมายถึง การผลิตอาหารหรือการแปรรูปอาหารออกมาถูกต้องตามเกณฑ์ที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกำหนด

ผลิตภัณฑ์ หมายถึง การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่เป็นอาหารเท่านั้น